

Бімі

Редьярд Кіплінг

Новела

Переклад: Юрій Лісняк

Початок розмові поклав орангутанг у великій залізній клітці, принайтовленій до загородки для овець. Ніч була парка, і коли ми з Гансом Брайтманом проходили повз клітку, тягнучи свої постелі на форпик, він підвівся й непристойно заджерготів. Його спіймали десь на Малайському архіпелазі й везли показувати англійцям — шилінг за квиток. Чотири дні він безперестану метався, торсав товсті залізні прuti своєї в'язниці й мало не вбив матроса-індійця, що необачно ступив туди, куди діставала довга волохата лапа.

— Тобі, друже мій, не завадило б трохи морської хвороби, — сказав Брайтман, зупинившись біля клітки. — В твоєму Космосі забагато Его.

Орангутанг ліниво простромив лапу між прутами. Годі було повірити, що він може так блискавично, мов змія, шарпнутись до німцевих грудей. Тонкий шовк піжами луснув, Ганс байдуже ступив назад і відірвав банан від грона, що висіло коло шлюпки.

— Забагато Его, — ще раз сказав він, облупивши банан і простягуючи його полоненому дияволу, що шматував клопоть шовку.

Ми розстелили постелі на носі пароплава серед сонних матросів-індійців, щоб нас хоч трохи обвівало зустрічним вітром від руху судна. Море було наче сиза олія, але під форштевнем, утікаючи назад, у темноту, воно загорялося струменями тьмяного полум'я. Десь далеко бушувала гроза: на обрії блискало. Корабельна корова, пригнічена спекою й запахом звіра в клітці, час від часу тужливо мукала, і щогодини в тон їй озивався на оклик з містка вахтовий матрос. Виразно було чути важкий стугін парової машини, і тільки брязкіт ковша зі шлаком, що висипався за борт, переривав цю плетеницю приглушених звуків. Ганс ліг поруч мене й закупив перед сном сигару. Це, звичайно, схиляло погомоніти. Ганс мав заспокійливий, ніби шум моря, голос і запас оповідань, невичерпний, як саме море, — бо фах його був мандрувати по світу й збирати орхідеї, диких тварин та етнографічні пам'ятки для німецьких і американських замовців. Спалахувала й пригасала в присмерку жарина його сигари, речення лилося за реченням, і незабаром мене охопила дрімота. Орангутанг, розтривожений якимись снами про ліси й про волю, завив, мов грішна душа в чистилищі, й шалено заторсав прuti клітки.

— Якби він зараз вийшов, від нас би мало що лишилося, — ліниво промовив Ганс. — Гарно кричить. Дивіться, я зараз буду його вгамувати, коли він трохи затихне.

Крик на мить змовк, і з Гансових уст почулося зміїне сичання, таке природне, що я ледь не схопився. Протяглий звук, від якого хололо серце, поплив над палубою, і орангутанг кинув торгати прuti. Він тремтів від нестямного жаху.

— Я його спинив, — сказав Ганс. — Мене навчили ця штука в Могун Танджунзі,

коли я ловив маленькі мавпочки для Берліна. Всі на світі бояться мавпочок, крім змії. Ось я й удаю змія проти мавпочка, і вона зовсім холоне. В його Космосі забагато Его. Це така натура у мавп. Ви спите, чи ви хочете послухати, і тоді я вам розкажу історія, така, що ви не повірите?

— Нема на світі такої історії, щоб я не повірив, — відповів я.

— Коли ви навчилися вірити, то вже дечого навчились у житті. Ну, то я зараз буду випробовувати ваша віра. Слухайте ж. Коли я ці маленькі мавпочки збирав у сімдесятому чи вісімдесятому році на островах архіпелагу, он там, де темно, — він показав на південь, у той бік, де лежала Нова Гвінея. — Mein Gott![1] Краще живі чорти збирати, ніж ці мавпочки. То вони вам пальці відкушують, то вмирають від ностальгії — туга за рідним краєм, бо в них недосконала душа, що спинилась у розвитку на півдорозі, і — забагато Его. Я там пробув майже рік і зустрічався там із чоловіком на ім'я Бертран. Він був француз і непогана людина — наскрізь натураліст. Казали, ніби він утікач з каторга, та він був натураліст, і з мене цього досить. Він викликав з лісу всі живі створіння, і вони виходили. Я казав, що він святий Франціск Ассізький у новому втіленні, а він сміявся й казав, що ніколи не проповідував риbam. Він продавав їх за трепанг — *beche-de-mer*.

І цей чоловік, що був король приборкувачів, він мав у своєму домі отакий самісінько, як цей диявол у клітці, великий орангутанг, що думав, ніби він людина. Він його знайшов, коли він був ще дитина, той орангутанг, і він був дитя й брат і *komische Oreg*[2] для Бертрана. Він мав у його домі власна кімната, не клітка — кімната, з ліжком і простирадлами, і він лежав у ліжку, і вставав уранці, і кутив своя сигара, і їв свій обід з Бертраном, і гуляв з ним попідруч — страхіття! *Herrgott!*[3] Я бачив, як цей звір розсідався в кріслі й реготав, коли Бертран жартував з мене. Він був не звір, він був людина: він говорив з Бертраном, і Бертран його розумів — я сам бачив. І він завжди був чемний зі мною, якщо тільки я не говорив занадто довго з Бертраном, а зовсім не говорив з ним. Тоді він мене відтягував — великий чорний диявол — своїми здоровезними лапами, наче я дитина. Він був не звір, він був людина. Я це зрозумів, ще як не знав його й трьох місяців, — і Бертран теж розумів; а Бімі, орангутанг із сигарою в вовчих зубах із сині ясна, розумів нас обох.

Я був там рік — там і на інших островах — коли шукав мавпи, коли метелики й орхідеї. Якось Бертран мені каже, що одружується, бо знайшов собі славна дівчина, і питає, як мені подобається ця думка — одружитися. Я нічого не сказав, бо це не я думав женитись. Тоді він почав залицятись до та дівчина, вона була дуже гарненька — метиска від француза й тубілки. Ви маєте вогонь прикурити? Погасло? Дуже гарненька. Але я кажу: "А ви подумали про Бімі? Він же й мене відтягує, коли я з вами говорю; а що він зробить із ваша дружина? Він її на шматки роздере. На вашому місці, Бертрane, я б подарував своїй дружині на весілля опудало Бімі". Я вже тоді дещо знав про ця мавпяча публіка. "Застрелити його?" — каже Бертран. "Це ваш звір, — кажу я, — якби він був мій, то вже був би застрелений".

І враз я відчув на своїй потилиці пальці Бімі. *Mein Gott!* Ви чуєте, він тими

пальцями говорив. То був глухонімиий алфавіт, та й годі. Він узяв мене своєю волохатою рукою за шию, задер мені голову й глянув у вічі — перевірити, чи я його мову зрозумів так добре, як він мою.

"От бачте! — каже Бертран. — Він вас обнімає, а ви його хочете застрелити? Чисто тевтонська невдячність!"

Та я знав, що зробив Бімі своїм смертельним ворогом, бо його пальці казали вбивство мені в потилицю. Наступного разу, коли я бачив Бімі, то мав на поясі пістолет, і він до нього доторкнувся, а я відкрив затвор — показати, що пістолет заряджений. Він бачив, як у лісі вбивають мавпочки, і він зрозумів.

Одне слово, Бертран одружився й зовсім забув про Бімі, що бігав сам по березі з половиною людської душі в своєму животі. Я бачив, як він там бігав, і хапав гілляку, й гатив нею по піску, поки виходила яма, велика, наче могила. І я кажу Бертранові: "Заради всього на світі, вбий Бімі. Він знавіснів з ревнощів".

Бертран сказав: "Він зовсім не знавіснів. Він слухається й любить мою дружину, і коли вона скаже, приносить їй капці", — і подивився на свою дружину в другий кінець кімната. Вона була дуже гарненька.

Тоді я йому сказав: "Ти думаєш, що знаєш мавпи і оцього звірюку, що доводить себе на пісках до нестями, бо ти з ним не розмовляєш? Застрель його, коли він вернеться в дім, бо він має в своїх очах вогонь, що промовляє вбивство — убивство". Бімі прийшов у дім, та в очах у нього не було вогню. Він був схований — підступно, о, підступно, — і він приніс Бертра новій дружині капці, а Бертран — він обернувся до мене й каже: "Невже ти краще пізнав його за дев'ять місяців, ніж я за дванадцять років? Хіба дитина заріже свій батько? Я вигодував його, і він моя дитина. Більше не кажи таких дурниць моїй дружині й мені".

Другого дня Бертран прийшов до мене в дім — допомогти мені робити дерев'яні ящики для зразків, і він мені сказав, що лишив тим часом дружину з Бімі в садку. Тоді я швидко кінчаю свої ящики й кажу: "Ходімо до тебе, чогось вип'ємо". Він засміявся й каже: "Ходімо, пересохлий".

Його дружина не була в садку, і Бімі не прийшов, коли Бертран покликав. І дружина не прийшла, коли він покликав, і він почав стукати в її спальня, що була міцно зачинена — замкнена. Тоді він подивився на мене, і обличчя в нього було біле. Я зламав двері плечем, і в пальмовій покрівлі була отакенна дірка, і на підлогу світило сонце. Ви коли бачили папір у кошику для сміття або карти, розкидані по столу під час вісту? Ніякої дружини не видно було. Чуєте, в кімнаті не було нічого схожого на жінку. Тільки якась маса на підлозі, і більше нічого. Я подивився па це, і мені стало дуже погано; але Бертран — він дивився трохи довше на те, що було на підлозі, на стінах, і на дірку в покрівлі. Потім він почав сміятись, так лагідно й тихо, і я зрозумів, що він, слава богу, збожеволів. Зовсім не плакав, зовсім не молився. Стояв нерухомо в дверях і сміявся сам до себе. Потім сказав: "Вона замкнулась у кімнаті, а він зірвав покрівлю. *Fi donc*. Саме так. Ми полагодимо покрівлю й діждемося Бімі. Він неодмінно прийде".

Ви чуєте, після того ми знов зробили з кімнати кімнату, ми чекали в тому домі

десять днів і разів зо два бачили, як Бімі трохи виходив з лісу. Він боявся, бо негарно зробив. На десятий день, коли він підійшов подивитися, Бертран його покликав, і Бімі побіг вистрибом по берегу і кричав, а в руці мав довге пасмо чорного волосся. Тоді Бертран сміється й каже: "Fi donc!" — наче він просто розбив склянку на столі, і Бімі підходив ближче, бо Бертран говорив таким ніжним солодким голосом і сміявся сам до себе. Три дні він упадав коло Бімі, бо Бімі не давав до себе доторкнутися. Потім Бімі сів обідати з нами за один стіл, і шерсть на руках у нього була вся чорна й цупка від... від того, що на тих руках засохло. Бертран підливав йому сангарі, поки Бімі не став п'яний і дурний, і тоді...

Ганс замовк, пахаючи сигарою.

— І що тоді? — спитав я.

— І тоді Бертран убивав його голими руками, а я пішов погуляти по березі. То була Бертранова особиста справа. Коли я прийшов, мавпа Бімі був мертвий, а Бертран — він помирав на ньому; але він іще трошки тихо сміявся, і він був зовсім задоволений. Адже ви знаєте формула сили орангутанга проти людини: це сім до одного. А Бертран — він убивав Бімі тим, чим його озброїв Господь. Це чудо.

У клітці знову знявся пекельний гвалт.

— Ага! Наш приятель ще має в своєму Космосі забагато Его. Замовкни, ти!

Ганс засичав протягло й злісно. Ми почули, як великий звір затремтів у своїй клітці.

— Але чому, скажіть ради бога, чому ви не допомогли Бертранові й дали йому загинути? — спитав я.

— Друже мій, — відказав Ганс, уможуєчись на постелі вигідніше, — навіть мені було не дуже приємно, що я мушу жити після того, як бачив ту кімнату з діркою в покрівлі. А Бертран — він був її чоловік. На добраніч вам.

Примітки:

[1] Боже мій! (Нім.)

[2] Комічна опера (нім.).

[3] Господи боже! (Нім.)